

Motion till riksdagen 2023/24:2737

av Anders Ådahl (C)

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen anvisar anslagen för 2024 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning enligt förslaget i tabellen i motionen.

Motivering

Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Utbildning är en grundsten för vårt demokratiska samhälle. Den kunskap och de förmågor som förmedlas i skolan är helt avgörande – såväl för individens livsresa som för samhället i stort och Sveriges konkurrenskraft.

Grunden för livsresor byggs genom kunskap, bildning, förmågor och rättigheter. Varje elev har rätt till en utbildning av hög kvalitet. En utbildning som utökar individens möjligheter i samhället och den personliga friheten och som leder till jobb. Utbildningen ska hålla hög kvalitet, från förskolan ända upp till universitets- och forskningsnivå. Vårt utbildningssystem behöver svara upp mot efterfrågan på kompetent arbetskraft och möjliggöra för yrkesväxling. Utbildningsväsendet behöver i större utsträckning samverka med samhälle och näringsliv så att utbildningar, såväl akademiska som yrkesinriktade, blir mer verklighetsnära och relevanta för arbetsmarknaden. Högre utbildning behöver komma hela landet till del.

Förskola

Förskolan lägger grunden för livslångt lärande. Genom att tidigt nå fler barn, ökar möjligheterna att ge alla barn likvärdiga chanser till en bra skolgång. De barn som gynnas mest av en god förskola är de barn som har de svåraste förutsättningarna, som

barn från socioekonomiskt utsatta eller nyanlända familjer. Samtidigt är det dessa barn som förskolan ofta inte når ut till. Centerpartiet vill att fler barn ska få möjlighet att delta i förskoleverksamheten. Centerpartiet vill därför erbjuda en plats tidigt för fler barn, oberoende av om föräldrarna arbetar eller inte.

Bristen på förskollärare är dock ett hinder för att kunna utöka förskoleverksamheten. För att höja kvaliteten i förskolan vill vi stärka yrkesstatus, arbetsvillkor och utbildning för förskolans personal genom ett brett kompetenslyft. Vi vill se karriärtjänster och att kompetensutvecklingsgarantin även ska gälla för pedagoger i förskolan. För att stärka barnskötarrollen ytterligare vill Centerpartiet, på sikt, se ett barnskötarlyft och en standardisering av grundutbildning för barnskötare. Det måste också bli lättare för barnskötare att vidareutbilda sig till förskollärare under tiden de arbetar i förskolan. Här behöver staten ta ett tydligare ansvar. Skolverket behöver se över hur man ytterligare kan möta kompetensbristen genom fler utbildningsplatser och för att få fler obehöriga pedagoger att nå en examen, exempelvis genom de pedagogiska utbildningarna (VAL, ULV och KPU). För att säkerställa nyexaminerade förskollärare i hela landet behöver lärcentrum utvecklas.

Grund- och gymnasieskola

Alla elever har rätt till en likvärdig skola av hög kvalitet. Förmågan att läsa, skriva och tala svenska är nyckeln till kunskap och till det svenska samhället. Det skapar förutsättningar för livsresor. För Centerpartiet är det viktigt att varje elev möts av höga förväntningar och ges stöd för att kunna nå kunskapsmålen och förverkliga sina drömmar. Det är utifrån elevernas förutsättningar och behov som skolans verksamhet ska utformas. Alla barn ska få chans till en god skolgång. Elevernas kunskaper ska höjas genom hela utbildningssystemet. Det är avgörande för att motverka ett växande utanförskap. Vi vill se en stärkt och utbyggd elevhälsa som arbetar förebyggande. Det behövs bättre samverkan mellan skolhälsovården, hälso- och sjukvård och socialtjänst för att barn och unga ska få rätt vård och stöd.

Läraren är den enskilt viktigaste faktorn för elevens framgång i klassrummet. Centerpartiet ser fortsatt ett behov av att höja läraryrkets status. En del i det är en bra och utmanande lärarutbildning som tydligt är knuten till aktuell forskning. För en uppvärdering av läraryrket behöver det därför skapas förutsättningar för att utbudet av lärarutbildningar ska öka, kontinuerlig och systematisk kompetensutveckling, kollegialt lärande samt minskad detaljstyrning. Det behövs också tydliga karriärvägar, skickliga skolledare som leder det pedagogiska utvecklingsarbetet och mer klassrumsnära forskning. Onödig administration behöver minskas.

Vi vill öppna och tillgängliggöra skolvalet för fler. Vi vill se ett skolpengssystem som bättre tar hänsyn till skolors olika ansvar och elevers behov, där kommuner ersätts för sina faktiska kostnader, som att se till att alla barn får en utbildning och att upprätthålla driften av små skolor. Oseriösa huvudmän som inte lever upp till skollagens krav underminerar välfärdens legitimitet. Friskolereformen måste därför reformeras. Vi behöver ställa tydliga krav på skolhuvudmännen. Skolan är inte vilken verksamhet som helst. Våra gemensamma skattepengar ska gå till elevernas undervisning och enbart till seriösa och långsiktiga aktörer som bedriver utbildning utifrån skolans kunskaps- och demokratiuppdrag. Till skolor som vill ge elever en god utbildning och som är villiga att stötta elever i sina livsresor.

Gymnasieskolan ska vara en arena där elever lär för livet, i en miljö som är anpassad efter varje individs behov och förutsättningar. Därför är kopplingen mellan gymnasiet och arbetsmarknaden central, oavsett om du läser ett högskoleförberedande eller yrkesförberedande program. Olika vägar till arbete och studier behöver stärkas. Till gymnasiet är det en hög andel elever, jämfört med grundskolan, som aktivt väljer skola. För att kunna höja kvaliteten, erbjuda ett brett utbud av gymnasieprogram och möta arbetsmarknadens efterfrågan behöver samverkan mellan kommunerna stärkas. Det finns en stor efterfrågan på yrkesutbildade från näringslivet, samtidigt som just eleverna väljer yrkesutbildningar i allt lägre utsträckning. Det är ett problem. Yrkes- och lärlingsutbildningarna är viktiga för tillväxten. Det gäller inte minst för de små och medelstora företagen som ofta saknar kompetent arbetskraft. För att öka statusen måste utbildningarna vara av hög kvalitet. De ska vara relevanta och verklighetsnära och leda till jobb. Företag som är potentiella arbetsgivare ska vara en drivande kraft i genomförandet av utbildningen.

Vuxenutbildning

Våra yrkesliv blir längre. För att fler ska kunna och vilja arbeta längre tid måste det bli lättare att byta karriär senare i livet. Vi vill ha en vuxenutbildning som gör det lätt för människor att läsa in behörighet till yrkeshögskola och högskola. Det ska även vara lättare att komplettera sina studier eller satsa på yrkesinriktade utbildningar senare i yrkeslivet. Yrkesutbildningarna passar både för personer som precis gått ut gymnasiet och för dem som vill komplettera sin tidigare utbildning efter att ha arbetat i många år. Utbildningarna utvecklas i samarbete med näringslivet och är anpassade efter de behov som finns på arbetsmarknaden. Många får jobb kort tid efter utbildningen.

Det måste bli lättare att byta spår under sitt arbetsliv. Vi vill att yrkeshögskolan byggs ut och antalet korta kurser blir fler. För dem som läst ett högskoleförberedande program i gymnasieskolan måste det bli lättare att läsa in behörighet till yrkeshögskolan. Fler måste också få tillgång till yrkesinriktade kurser, för att kunna komplettera en tidigare utbildning. Det är viktigt med utökat antal platser på yrkesvux så att fler kan studera, och att utbildningarna i större utsträckning utformas tillsammans med näringslivet. Utbildningarna måste också ges längre planeringsförutsättningar och antagningsreglerna ses över.

Folkhögskolorna har stor frihet att utforma sina kurser utifrån den profil som skolan har. Det gör att det är lättare för kursdeltagarna att utforma sin utbildning efter de behov, intressen och förkunskaper som varje elev har, genom både korta och långa utbildningar. Vi vill underlätta ytterligare för folkhögskolorna att vara en del av människors livslånga lärande.

Högre utbildning och forskning

Utbildning berikar både samhälle och individer. Tillgång till högre utbildning av god kvalitet i hela landet ökar människors möjligheter till jobb och trygghet, samtidigt som det gynnar näringslivet och vår gemensamma välfärd. En samverkan och en nära koppling mellan den högre utbildningen och omgivande samhälle är därför av största vikt. Centerpartiet vill verka för att lärosätena ska bli mer autonoma, finnas i hela landet och ges ytterligare möjligheter att utforma sin verksamhet efter regionala

förutsättningar. Vi behöver därför mer fristående lärosäten, likt stiftelser. Vi ser det som angeläget att stärka den akademiska friheten. Utan oberoende forskning och utbildning har vi svårare att identifiera, förstå och lösa samhällsproblem. Den akademiska friheten och yttrandefriheten måste bevaras. Utan dem begränsar vi kommande generationers strävan efter kunskap.

Utvecklingen går fort och arbetsmarknadens behov av kompetent arbetskraft är stort. Centerpartiet anser att studenter som vill jobba under studierna måste ges friheten att bestämma det själva. I dag spelar familjebakgrunden alltför stor roll i om någon väljer att plugga vidare. Vi vill se stärkt information och vägledning för att bredda rekryteringen till högskolan. Vi måste också ta vara på den nya tekniken. Den nya tekniken och digitaliseringen möjliggör fler distansutbildningar som i kombination med kommunala lärcentra gör högre utbildning tillgänglig för fler. Centerpartiet vill stärka studenthälsan i hela landet.

Svensk forskning behöver stärkas för att stå sig i den internationella konkurrensen. Vi vill att Sverige ska ha världens bästa forskare – och då måste vi göra det attraktivt att forska här. Vi vill att det ska vara både prestigefullt, karriärdrivande och lönsamt för forskare att kunna forska, både på universitet och ute i olika branscher. Sverige behöver bli mer attraktivt för investeringar i forskning och innovation. Vi behöver skapa attraktiva forsknings- och innovationsmiljöer, och bättre villkor för företag att bedriva forskning i Sverige. Samverkan mellan lärosäten och med näringsliv är viktig för vår konkurrenskraft och behöver därför stärkas.

Sektorsbidrag till skolan

De riktade statsbidragen till skolans verksamhet skapar så mycket administration för skolsektorn att de ofta inte ens söks av kommunerna. Därför väljer Centerpartiet att i stället ge ett brett bidrag till skolan som tillför de resurser som behövs för att upprätthålla och utveckla skolans verksamhet i hela landet. Samtidigt slås befintliga statsbidrag till skolan ihop med sektorsbidraget för att skapa en förutsägbar och likvärdig finansiering. Totalt satsar Centerpartiet 5 miljarder mer än regeringen på skolan i det nya sektorsbidraget, men vi lägger också ihop knappt 11 miljarder i riktade bidrag och omvandlar dem till sektorsbidrag. Totalt blir det 16 miljarder.

Sektorsbidraget tillför ett nytt fokus på landsbygden i statens satsningar på skolan. Det viktas utifrån både socioekonomiska faktorer och kommunernas gleshet. På så sätt ger vi både mer pengar till skolor med större behov och mer till landsbygdskommuner som drabbas hårdast av nedskärningsvågen. Hela sektorsbidraget fördelas automatiskt enligt denna viktning till kommuner och andra huvudmän för grundskolan utan begränsande villkor eller krånglig administration, men följs såklart upp för att säkerställa att det används till skolans verksamhet.

Centerpartiets överväganden

Anslagsförslag 2024 för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning

Tusental kronor

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
1:1 Statens skolverk	1 348 018	38 000
1:2 Statens skolinspektion	582 489	±0
1:3 Specialpedagogiska skolmyndigheten	839 768	±0
1:4 Sameskolstyrelsen	61 499	±0
1:5 Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	4 417 385	-3 257 000
1:6 Statligt stöd till särskild utbildning i gymnasieskolan	269 837	±0
1:7 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskola	4 960 000	±0
1:8 Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.	205 720	±0
1:9 Bidrag till svensk undervisning i utlandet	112 082	±0
1:10 Fortbildning av lärare och förskolepersonal	1 078 526	±0
1:11 Skolforskningsinstitutet	35 699	±0
1:12 Praktisknära skolforskning	36 043	±0
1:13 Bidrag till lärarlöner	4 875 000	±0
1:14 Särskilda insatser inom skolområdet	203 418	±0
1:15 Statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling	7 478 000	-7 478 000
1:16 Bidrag till vissa studier	17 525	±0
1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning	4 568 622	30 000
1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan	152 245	25 000
1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning	4 010 383	92 000
2:1 Universitetskanslersämbetet	176 022	±0
2:2 Universitets- och högskolerådet	220 435	±0
2:3 Uppsala universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 117 826	10 486
2:4 Uppsala universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 451 337	12 248
2:5 Lunds universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 457 847	12 190
2:6 Lunds universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	2 554 257	12 764
2:7 Göteborgs universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 455 086	12 299
2:8 Göteborgs universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 819 634	9 148
2:9 Stockholms universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	2 032 470	10 717
2:10 Stockholms universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 856 651	9 335
2:11 Umeå universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 647 203	8 236
2:12 Umeå universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 285 682	6 464
2:13 Linköpings universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 812 289	9 037

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
2:14 Linköpings universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 113 565	5 599
2:15 Karolinska institutet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	826 842	4 157
2:16 Karolinska institutet: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 825 779	9 180
2:17 Kungl. Tekniska högskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 384 540	6 863
2:18 Kungl. Tekniska högskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	1 944 253	9 673
2:19 Luleå tekniska universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	791 425	3 930
2:20 Luleå tekniska universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	452 185	2 275
2:21 Karlstads universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	800 766	3 999
2:22 Karlstads universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	297 629	1 498
2:23 Linnéuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 246 264	6 234
2:24 Linnéuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	406 967	2 048
2:25 Örebro universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	932 155	4 665
2:26 Örebro universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	336 081	1 691
2:27 Mittuniversitetet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	661 282	3 303
2:28 Mittuniversitetet: Forskning och utbildning på forskarnivå	299 667	1 508
2:29 Malmö universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	1 114 403	5 582
2:30 Malmö universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	312 903	1 575
2:31 Mälardalens universitet: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	722 581	3 598
2:32 Mälardalens universitet: Forskning och utbildning på forskarnivå	294 743	1 483
2:33 Blekinge tekniska högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	300 720	1 482
2:34 Blekinge tekniska högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	114 436	576
2:35 Stockholms konstnärliga högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	225 049	1 133
2:36 Stockholms konstnärliga högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	58 092	292
2:37 Gymnastik- och idrottshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	127 982	652
2:38 Gymnastik- och idrottshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	36 434	183
2:39 Högskolan i Borås: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	590 289	2 954

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
2:40 Högskolan i Borås: Forskning och utbildning på forskarnivå	110 758	557
2:41 Högskolan Dalarna: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	505 826	2 526
2:42 Högskolan Dalarna: Forskning och utbildning på forskarnivå	114 256	574
2:43 Högskolan i Gävle: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	548 352	2 736
2:44 Högskolan i Gävle: Forskning och utbildning på forskarnivå	121 318	610
2:45 Högskolan i Halmstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	481 161	2 391
2:46 Högskolan i Halmstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	107 704	541
2:47 Högskolan Kristianstad: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	472 278	2 365
2:48 Högskolan Kristianstad: Forskning och utbildning på forskarnivå	103 776	522
2:49 Högskolan i Skövde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	371 028	1 834
2:50 Högskolan i Skövde: Forskning och utbildning på forskarnivå	69 521	350
2:51 Högskolan Väst: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	444 839	2 209
2:52 Högskolan Väst: Forskning och utbildning på forskarnivå	97 827	492
2:53 Konstfack: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	189 433	949
2:54 Konstfack: Forskning och utbildning på forskarnivå	23 201	117
2:55 Kungl. Konsthögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	73 485	1 115
2:56 Kungl. Konsthögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	13 610	69
2:57 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	150 661	760
2:58 Kungl. Musikhögskolan i Stockholm: Forskning och utbildning på forskarnivå	23 342	118
2:59 Södertörns högskola: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	495 123	2 487
2:60 Södertörns högskola: Forskning och utbildning på forskarnivå	130 998	659
2:61 Försvarshögskolan: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå	40 921	207
2:62 Försvarshögskolan: Forskning och utbildning på forskarnivå	44 646	205
2:63 Enskilda utbildningsanordnare på högskoleområdet	4 041 143	19 945
2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor	928 935	150 000
2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor	636 143	15 000
2:66 Ersättningar för klinisk utbildning och forskning	2 884 576	±0
2:67 Särskilda bidrag inom högskoleområdet	67 780	±0
3:1 Vetenskapsrådet: Forskning och forskningsinformation	7 893 846	±0

Ramanslag	Regeringens förslag	Avvikelse från regeringen
3:2 Vetenskapsrådet: Avgifter till internationella organisationer	420 061	±0
3:3 Vetenskapsrådet: Förvaltning	203 252	±0
3:4 Rymdforskning och rymdverksamhet	1 297 356	±0
3:5 Rymdstyrelsen: Förvaltning	52 555	±0
3:6 Institutet för rymdfysik	63 553	±0
3:7 Kungl. biblioteket	447 963	±0
3:8 Polarforskningssekreteriatet	69 056	±0
3:9 Sunet	49 183	±0
3:10 Överklagandenämnden för etikprövning	5 554	±0
3:11 Etikprövningsmyndigheten	52 686	±0
3:12 Nämnden för prövning av oredlighet i forskning	9 918	±0
3:13 Särskilda utgifter för forskningsändamål	93 995	±0
3:14 Gentekniknämnden	4 911	±0
4:1 Internationella program	81 589	±0
4:2 Avgift till Unesco och ICCROM	32 186	±0
4:3 Kostnader för Svenska Unescorådet	11 339	±0
4:4 Utvecklingsarbete inom områdena utbildning och forskning	23 373	±0
99:1 Sektorsbidrag till skolan	±0	15 736 000
Summa	99 461 047	5 594 395

Centerpartiet föreslår att ett antal riktade statsbidrag ska avvecklas för att istället slås samman till ett större sektorbidrag till skolan. Dessa avvisningar påverkar särskilt anslag 1:5 och 1:7 under UO 16, men även något anslag under UO 25. Som en följd av det tillför Centerpartiet 15 736 miljoner till ett nytt anslag Sektorsbidrag till skolan 2024, 15 939 miljoner 2025 samt 16 177 miljoner 2026. Av detta uppgår tillskott utöver sammanslagning av statsbidrag till 5 000 miljoner 2024, 5 000 miljoner 2025 och 5 000 miljoner 2026.

Centerpartiet föreslår anslag till 1:1 Statens skolverk för instiftandet av en granskningsnämnd för läromedel. Anslagen omfattar 20 miljoner kronor 2024 och 15 miljoner kronor per år 2025–2026. Vidare satsas på samma område 15 miljoner 2024 för utveckling av frånvaroregister, därefter anslås 10 miljoner under 2025 respektive 2026 för arbetet med detta frånvaroregister. 2024 anslås till 1:1 också 3 miljoner för en utredning av grundpeng.

Under 1:17 Statligt stöd till vuxenutbildning föreslås anslag om 677 miljoner 2025 och 2026 för förstärkningar av yrkesvux, samt 30 miljoner kronor 2024, 35 miljoner kronor 2025 och 20 miljoner kronor 2026 för språkutbildning till ukrainska flyktingar.

Under 1:18 Myndigheten för yrkeshögskolan föreslås anslag om 25 miljoner kronor årligen för perioden 2024–2026 för branschskolor.

Under 1:19 Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning föreslås anslag om 92 miljoner kronor 2024 samt 74 miljoner kronor årligen under 2025–2026 för förstärkning av yrkeshögskolan.

Under anslagen 2:3 till 2:63 föreslås avslag på regeringens generella besparingar i statsförvaltningen, vilket innebär utgifter om 243 miljoner kronor årligen 2024–2026.

Under 2:64 Särskilda utgifter inom universitet och högskolor föreslår Centerpartiet 150 miljoner kronor årligen under 2024–2026 för insatser för fler lärarbehöriga med annan yrkesbakgrund.

Under 2:65 Särskilda medel till universitet och högskolor tillförs 15 miljoner till Nationellt centrum för kvinnofrid 2024 samt 15 miljoner 2025 och 2026.

Anders Ådahl (C)